

Science, Museology and *Connoisseurship*: The Birth of the Scientific Study of Works of Art.
Direction: Marco Cardinali and Ana González Mozo
September 27th, 28th, 29th, 2023
Museo del Prado auditorium

”La scienza non potrà mai arrivare dove l’occhio esperto arriva”.

Med vetenskapliga metoder kommer man aldrig att kunna nå lika långt som med blotta ögat.

Så skrev den italienske konsthistorikern Lionello Venturi i ett brev till kollegan och vännen Edward Waldo Forbes, konsthistoriker och chef för Fogg Art Museum vid Harvard University i USA 1909-1944. Redan i mitten av 1900-talet var *Technical Art History* ett faktum med Forbes som grundare till Center för Conservation and Technical Studies (idag kallat Straus Center) efter att ha involverat kemister och konservatorer för röntgenundersökningar av museets målerisamling. I dessa experiment ansåg man sig ha avslöjat målarens egna ändringar i konstverk och upptäckt underliggande motiv på duk som återanvänts. *Technical Art History* innebär fokus på konstverket som fysiskt objekt, dess material, teknik, produktionsmetod. Italienska konsthistoriker var skeptiska och motsträviga. Röntgenexperimenten som Forbes och forskaren Alan Burroughs genomförde vann dock gehör på många andra håll varpå Forbes 1958 valdes till hedersledamot vid International Institute for Conservation of Historical and Artistic Works (IIC). The Forbes Pigment Collection, hans privata kollektion av 3000 olika färgpigment, förvaltas av New York University Institute of Fine Arts och Harvard Art Museums, på Harvard likaså Alan Burroughs Collection of X-Radiographs, 8000 röntgenbilder. Forbes och Burroughs är två signifikativa pionjärer inom *Technical Art History* som ofta kom på tal i föreläsningar om ämnets begynnelse och historiografi.

Brevet från Venturi var daterat den 24 oktober 1938, åtta år efter Conference for the Study of Scientific Methods for the Examination and Preservation of Works of Art i Rom 13-17 oktober 1930 då konsthistoriker, konstkritiker, konservatorer, kemister med flera aktörer på fältet i olika europeiska länder samlades för att definiera och etablera ett nätverk för *technical studies* av konstverk. Det vill säga ta i anspråk röntgenteknik, infraröd och ultraviolett strålning med flera metoder som numera används för diagnostik och *technical studies* för att fastställa materiellt verifierbara data till säkra attribueringar och restaureringar. Det handlar om att genomlysna en målning för att analysera material och verkets tillkomstprocess, säkerställa ett konstverks autenticitet. Ett pigment industriellt framställt på 1800-talet kan inte ha funnits på paletten hos en medeltida målare men väl i en förfälskning från 1900-talet av en medeltida målning. Ett visst pigment kan så utgöra avgörande evidens vid brottsmisstanke såväl som restaureringsdatering.

I en första fas diagnostiseras verkets kondition för att sedan behandlas efter adekvat metod. Numera förespråkas rengöring med så varsam hantering som möjligt i strävan att komma nära originalutförandet. Äldre störande och skadliga restaureringar elimineras, till exempel vax och fernissa som lagt en gul hinna på verket, men ytterst få, endast nödvändiga insatser vidtas efter diagnostisering, rengöring och stabilisering av verket. Grundregel idag är att göra så lite som möjligt, försiktigt komma så nära originalutförande som möjligt utan att nödvändigtvis återföra verket till ursprungskick. Då tidigare ingrepp som flagranta ”påbättringar” och skylning av kroppsdelar bevarats följer man en ideologi som framhåller verkets restaureringshistorik. Studier av tidigare restaureringsideologier ger inblickar i hur samhällets normer för till exempel nakenhet och sexualitet förändrats över tid. För förståelse av verkets proveniens, sociokulturella kontext, krävs kompetens i kulturvetenskapligt konnässörskap, *connoisseurship*, jämte *technical art studies*.

Konferensen i Rom 1930 innebar startskottet för en vetenskap inriktad på forskning om det konstvetenskapliga kulturarvets material och dess bevarande. Lionello Venturi, emigrerad till USA, ställde sig positiv till denna nya dynamiska inriktning som komplement till *connoisseurship*. Den italienska professionen förhöll länge sig avvaktande, ja direkt avvisande, konstaterade Marco Cardinali i sitt anförande i Madrid. Men italienarna med sina rika konstskatter kom i kapp. Med Marco Cardinali och Maria Beatrice De Ruggieri i täten har nu italienska konsthistoriker tagit ledningen i utvecklingen av *technical art studies*. Allt oftare anlitar museer en *scientific art historian* noterade jag själv i en utställning om renässansmålaren Perugino i Umbrien nyligen. Den var kurerad av Antonio Natali, senior målerikonserverator/konsthistoriker från Uffizigallerierna i Florens. Konferensen i Museo del Prado i Madrid gav en fullständig historiografisk redogörelse över denna utveckling från 1900-talets början till hur konnässörskap praktiseras i dag i museer och andra sammanhang, hur *technical art studies* och konventionellt *connoisseurship* gestaltar sig idag. En senior italiensk föreläsare uppmärksammade hur *technical art studies* numera domineras av kvinnliga forskare. Vid konferensen i Rom 1930 var alla deltagare män. Kort sagt var konferensen i Madrid en ur många aspekter historisk lägesbestämning och milstolpe. Konferensen pågick i tre dagar med cirka 30 föreläsningar, åtföljda av paneldiskussioner, frågor och initierade inlägg från åhörarna, ibland på övertid, på spanska, italienska, franska, engelska, utan simultantolkning.

Den övergripande behållningen med konferensen var den internationella uppslutningen med forskare från universitet, institut, museer som Metropolitan Museum i New York, Forbes efterträdare vid Harvard, chefskonserverator vid Museo di Capodimonte i Neapel, forskare i olika länder i Europa såväl som från Mexico på plats eller via länk i det fullsatta auditoriet i Museo del Prado i Madrid, ett av världens största konstmuseer. Reflektioner från konferensbidragen berikades ytterligare med intryck av plats, organisation, utställningarna vid egen rundvandring i museet. Huvudbyggnaden uppfördes 1785 i klassicerande stil ritad av Juan de Villanueva för vetenskapliga ändamål och invigdes av kung Ferdinand VII som museum för de kungliga samlingarna av måleri och skulptur på initiativ av Maria Isabel de Braganza. Sedan november 1819 är museet öppet för allmänheten. Museets diskreta tillbyggnad från 2007 är ritad av spanske arkitekten Rafael Moneo (Moderna museet i Stockholm 1998). Museo Nacional del Prado innehåller 2200 målningar med världens rikaste samling av spanskt måleri av till exempel Diego Velazquez (Hovdamerna), Francisco De Goya (Saturnus slukar sin son), Jusepe de Ribera (Treenigheten). Flera turister hördes fråga efter Caravaggiomålning som upptäcktes i ett auktionshus i Madrid häromåret. Belagd med kulturministeriets utförelseförbud har den tagits i förvar i Museo del Prado för rengöring och analyser innan den kan visas för allmänheten. När, var och hur vet ingen. Ett verk av denna dignitet tillika ännu en highlight med hög besöksfrekvens kräver omhängningar och uppdaterad bevakning.

Museo del Prado som museibygnad och världsberömt konstmuseum interfolierades med programmet genom pausintervaller då deltagarna hade god tid att lära känna museet, dess arkitektur, samlingar, logistik, pedagogik, museologi, ställa sig frågor om museers förmåga att hantera overtourism, ett fenomen som vi inte ser i Sverige men som exploderat som en epidemi i sig i Europas konst- och kulturstäder efter covidpandemin. Flera av museets forskare var involverade i konferensen som talare eller moderator förutom Ana González Mozo, jämte Cardinali ordförande och organisatör. Måhända de om tio år inbjuder till en konferens om hur *technical art studies* av museers highlights påvisat effekter av overtourism och klimatförändringarnas långa heta somrar.

Efter konferensen i Madrid fortsätter undertecknad att tillämpa och utveckla den metodologi för konnässörskap i hälsingegårdarnas interiörmåleri som min mångåriga forskning i detta Unescos världsarv medfört. Nu med internationellt perspektiv på *technical art studies* och *connoisseurship* med stöd av citat ovan från självaste Lionello Venturi för snart hundra år sedan. Ett citat, ett statement, som för mitt vidkommande i hälsingegårdarna får sammanfatta denna briljanta, djupt lärorika, rika konferens i Museo del Prado i Madrid i september 2023.